

ISTORIE

MOVILE (MORMINTE TUMULARE) ÎN PODIȘUL HÂRTIBACIULUI

Dana Sofia Bänder

Articolul este o continuare și o completare la „Movile (Morminte tumulare) în Transilvania”, publicat în *Alt-Schaessburg*, nr.6, 2013¹.

Zona dintre Târnave și Olt este un podiș cu nenumărate văi, care se scurg sau în Târnava Mare sau în Olt (Fig.1). Pe pantele colinelor se observă în diferite regiuni ridicături de pământ în formă conică, care, în majoritatea cazurilor, sunt formațiuni naturale, alunecări de pământ. În unele părți se află movile, care se deosebesc de formațiunile geologice. Comparându-le cu movile similare, care au fost cercetate în alte regiuni ale țării sau de peste hotare, se poate trage concluzia că și acestea au fost înălțate deasupra mormintelor, fiind deci construcții artificiale, morminte tumulare².

În regiunea sudică a Transilvaniei se pot observa multe zone cu complexe tumulare, îndeosebi în partea centrală a Podișului Hârtibaciului (Fig.1). La nord de Târnava Mare și în văile aderente nu se văd cu ochiul liber, sunt acoperite de păduri, sau se află în locuri neaccesibile fără mijloace corespunzătoare, cu o singură excepție, movilele de la Petelea, în apropierea pârâului Beica, un afluent al Mureșului (Fig.4). La sud de Târnava Mare complexe tumulare sunt situate pe Valea Scroafei, în apropiere de localitatea Saschiz, pe valea Câinelui la Sighișoara (Fig.2), în diferite zone pe Valea Șaeșului, la sud și est de satul Apold (Fig.3), pe Valea Hârtibaciului, la Brădeni (Fig.5), Movile și Bărcut precum și pe malul drept al Oltului, în apropiere de localitatea Șona.

În multe cazuri este greu sau chiar imposibil de diferențiat între formațiuni naturale și morminte tumulare. De asemenea nu se pot distinge cu ochiul liber

¹ În consecință aserțiunile prezente sunt legate de afirmațiile articolului precedent.

² Construcția unei movile tumulare scitice este descrisă foarte exact de Herodot în *Istorii*, IV, 71. Același obicei exista și la traci pentru persoanele importante (*Istorii* V, 8).

Structura tumulilor cercetați precum și obiectele sepulcrale confirmă descrierile lui Herodot.

movilele tumulare de cele fără zonă mortuară. În antichitate se știa, că în mormintele princiare se află material prețios abundent. Tumulii fiind deci periclitați de a fi prădați, se înălțau uneori în apropierea lor movile de pământ asemănătoare monumentelor funerare, pentru a duce în eroare prădătorii. În unele zone în Podișul Hârtibaciului (Brădeni, Movile, Bărcut, Apold) tumulii se află în apropierea alunecărilor de pământ. S-ar putea trage concluzia că această asemănare evidentă nu este întâmplătoare, ci intenționată.

Fără mijloace adecvate de cercetare aceste observații rămân ipotetice. Un survey, al regiunii, precum și măsurători geofizice pentru o identificare sigură a movilelor este necesară pentru a face o cercetare sistematică. Cu magnetometru și radar se pot constata diferențele între structurile naturale și adăugări umane, între mediul geografic și materialul arheologic³.

Fiind cunoscut faptul, că autostrada Oradea/Cluj-Napoca/Târgu-Mureș/București este planificată să parcurgă acest ținut (Fig.1), necesitatea unei cercetări arheologice este evidentă⁴. După cele povestite de oamenii din satul Șona, armata a fost trimisă să sondeze una din movilele din apropiere. Încercând să pătrundă cu burghiul în interiorul movilei, „au dat de stîncă”⁵.

O parte din movile sunt erodate, deteriorate sau au dispărut. În apropierea

³ În cadrul repertoriului arheologic al județului Sălaj sunt înregistrate și 15 movile, care la data publicației încă nu au fost cercetate.

⁴ Materialul arheologic existent reclamă o cercetare sistematică a zonei. Presupunând că movilele au fost ridicate în sec.VI-IV î.Ch. se pune întrebarea, ce popoare au ridicat aceste movile.

Herodot se contrazice, afirmînd pe de o parte, că tărâmul la nord de Istros (Dunăre) nu este locuit (*cap.V, 9, 10*), geții, popor înrudit cu tracii trăind doar în sudul Dunării (*cap.IV, 93*). În *cap. V, 9* amintește sigunii, deasemenea înrudiți cu tracii, care locuiesc în depresiunea panonică, în *cap. IV, 48*, agatirșii, care locuiesc în regiunea râului Maris (Mureș?) și a căror obiceiuri se aseamănă cu cele ale tracilor (*cap.IV, 104*).

Herodot nu amintește niciodată în *Istoriei* poporul dac. Citatul deseori întrebuițat, că dacii ar fi cel mai viteaz neam al tracilor, este eronat. În această afirmație Herodot se referă la geți (*cap.IV, 93*).

⁵ Incinta mortuară a unui tumul poate fi doar o groapă, o cameră sau mai multe camere de lemn sau piatră, uneori din lemn și piatră. Deseori mormintele princiare tracice, sub influență elenistică, sunt construite din piatră (Fig.7). Nu ar fi exclus, ca și movilele de la Șona să fi fost ridicate peste o asemenea incintă funerară, iar „stîncă” să facă parte din zona mortuară.

satului Bărcut, pe valea Hârtibaciului, s-a înființat în incinta complexului funerar o fermă. La construcția digului pentru lacul de acumulare de la Brădeni, pe valea Hârtibaciului, pământul a două movile din apropiere s-a folosit, fiind la îndemână. Ele fac parte acum din dig. Tot în apropierea acestei localități, într-un alt sector, o movilă a fost distrusă. Trei movile mici, care erau situate la est de localitatea Apold, pe Valea Șaeșului, nu mai există. Din pământul unei movile de la Petelea se fac zigle. Din vârful celei mai mari movile din același complex s-a săpat o scufundătură adâncă, care se acoperă cu un capac, unde se îngroapă animale, mai ales câini accidentați. Astfel una dintre movile și-a regăsit funcția inițială de groapă funerară. Ar fi păcat, ca aceste pierderi irevocabile să continue.

Hügel(gräber) im Harbach-Hochland (Zusammenfassung)

Der Artikel ist eine Ergänzung zu der Veröffentlichung „Movile (morminte tumulare) în Transilvania“ mit deutscher Zusammenfassung in Alt-Schaessburg, Nr.6, 2013. Demnach sind die vorliegenden Aussagen ausschließlich im Zusammenhang mit den dortigen Ausführungen zu verstehen.

In dem Gebiet zwischen der Grossen Kokel (Târnava Mare) und Alt (Olt) befinden sich auf den Hängen der zahlreichen Täler konische Erdformationen, die meistens durch Erdrutsch entstanden sind. An mehreren Stellen, vor allem auf flachen Berghängen oder in weiten Tälern, sind Erdhügel zu beobachten, die sich von den natürlichen Erhebungen unterscheiden und offensichtlich künstlich errichtet wurden. Der Vergleich der Form dieser Hügel mit denen in anderen Gebieten Rumäniens und in den Nachbarländern, die bereits untersucht wurden, lässt darauf schließen, dass es sich mit großer Wahrscheinlichkeit um tumulare Bestattungen (Hügelgräber) handelt.

Durchstreift man das Gebiet Südsiebenbürgens sind Hügelgräber augenscheinlich im mittleren Bereich des Harbach-Hochlandes (Podișul Hârtibaciului) zu beobachten (Abb.1), jedoch nicht in den zahlreichen benachbarten Tälern (Abb.2, Abb.3, Abb.5, Abb.6). Ausnahme ist ein Hügelkomplex, der sich in der Nähe der Ortschaft Petele (Petelea) auf einer breiten Hochfläche oberhalb des Beicabaches, der hier in den Mieresch mündet, befindet (Abb.4).

Offt ist es schwer oder sogar unmöglich zu unterscheiden, ob es sich um natürliche oder künstliche Erhebungen handelt. Auch der Unterschied zwischen Hügelgräber und Scheingräber kann nur auf wissenschaftlicher Basis erfolgen. Da Raubgrabungen bereits in der Antike stattfanden, wurden im Bereich der tumularen Bestattungen Scheingräber errichtet. Da sich einige Hügelkomplexe in unmittelbarer Nähe der Erdrutschformationen befinden, liegt die Vermutung nahe, dass diese Standorte absichtlich ausgesucht wurden.

Grabhügel können mit geophysikalischen Messungen identifiziert werden, die im Zusammenhang mit einem Survey, einer systematischen Erkundung und wissenschaftlichen Auswertung, stattfinden sollten. Mit Hilfe von Magnetometer und Bodenradar kann man in den unterirdischen Strukturen menschliche Einwirkung von natürlichen Gegebenheiten unterscheiden.

Nach Aussage der Dorfbewohner der Ortschaft Schönen (Șona) wurden Bohrungen in einem der gewaltigen Hügeln, die sich in unmittelbarer Nähe befinden, vorgenommen, und man ist auf „Fels“ gestoßen. Da diese Hügel wohl Tumuli sind, wäre es nicht auszuschließen, dass es sich um die Steinmauer der Grabanlage handelt. Aus Stein sind zahlreiche thrakische Bestattungsanlagen, oft mit hellenistischen Einflüssen (Abb.7).

Beobachtet man die Lage der Grabhügelbereiche, die sich am Saubach (Valea Scroafei), Hundsbach (Valea Câinelui), Schaasaer Bach (Valea Șaeșului) und Harbach (Valea Hârtibaciului) bis nördlich des Alts (Olt) befinden, wird die Dringlichkeit eines Survey deutlich, da ein Teil davon im Bereich der geplanten Autobahntrasse liegen (Abb.1).

Auch durch mutwillige Zerstörung oder Raubgrabungen kann wertvolles Material unwiederbringlich verloren gehen. Am Harbach (Valea Hârtibaciului), südlich des Dorfes Henndorf (Brădeni) befinden sich mehrere Hügel, der Größte von ihnen wurde in letzter Zeit zerstört. Zwei andere Hügel wurden bei der Errichtung des Stausees abgetragen, sie sind nun Teil des Staudammes. Drei kleinere Hügel, die sich östlich von Trappold (Apold), am Schaaser Bach (Valea Șaeșului), befanden, sind ebenfalls verschwunden. Die Erdschichten eines Hügels in Petele (Petelea) werden abgetragen, um daraus Ziegel herzustellen. Ein anderer Hügel wurde von oben ausgehöhlt und mit einem verschließbaren Schacht versehen, hier werden verendete Tiere und überfahrene Hunde begraben. Die ursprüngliche Nutzung als Grab wird nun fortgesetzt.

Zweck des Artikels ist, auf die Dringlichkeit einer wissenschaftlichen Untersuchung dieses Gebietes aufmerksam zu machen.

Cuvinte cheie: movilă, distrugere, survey, cercetare științifică, autostradă

Schlüsselwörter: Hügelgrab, Zerstörung, Survey, wissenschaftliche Untersuchung, Autobahn

Fig. 1. Regiunea între Mureș și Olt
 II Trasa viitoareii autostrăzi Oradea-București
 ● Complexe turmulare

Fig. 2. Movile la Sighișoara

Fig. 3. Movilă la Apold (zona de est)

Fig. 4. Complex tumular la Petelea

Fig. 5. Movilă la Brădeni

Fig. 6. Movilă la Bărcuț

